

Posudek oponenta disertační práce

Student : Mgr. Hana Francová

Název práce: *Možnosti eliminace rizik predikujících sociální exkluzi rodin s dětmi se zdravotním postižením*

Školitel: Doc. Ing. Lucie Kozlová, Ph.D.

Oponent: *prof. Ing. Vojtěch Krebs, CSc.*

Aktuálnost zvolené problematiky

Zvolené téma pro tuto práci je vysoce aktuální a poskytuje široký prostor pro rozpracování. Považuji za chvályhodné, že autorka zvolila střízlivý a věcný přístup, prošla tuto problematiku od základních souvislostí až ke konkrétním otázkám se zřejmým úmyslem nalézat řešení. Práci tohoto zaměření lze v současné době považovat za velmi dobrý příspěvek k formování sociálního a zdravotního systému. Je zřejmé, že doktorandka využila bohaté zkušenosti s výzkumnou a publikační činností a sestavila logicky strukturovaný materiál, který je přesvědčivý, přehledný, opřený o rozборы faktorů, přinášející konkrétní příklady i jejich teoretické zarámování. Práce tak může představovat významný příspěvek pro decizní sféru, východisko pro další výzkum i velmi užitečnou a čtivou výukovou pomůcku.

Stanovené cíle doktorské disertační práce (splnění cílů)

V souladu se zaměřením práce byl postaven tento hlavní cíl: Identifikovat rizika podmiňující sociální exkluzi rodin s dětmi se zdravotním postižením a v souvislosti s tím nastítnit a diskutovat opatření vedoucí k eliminaci těchto rizik.

Dále bylo v práci stanoveno šest dílčích cílů:

1. Detekovat limity poznatkového a dovednostního potenciálu sociálních pracovníků v rámci výkonu jejich profese.

2. Identifikovat příčiny omezené realizace sociálně-politických opatření na komunální úrovni, která determinují sociální exkluzi pečujících rodin.
3. Zmapovat, jaké možnosti občanské participace využívají rodiče v návaznosti na změnu své životní situace.
4. Zjistit, jak se na občanské participaci podílí formální vzdělání rodiče.
5. Zmapovat zájem pečujících rodičů o získání znalostí/dovedností z důvodu realizace některých občanských aktivit.
6. Zjistit názory pečujících rodičů na finanční spoluúčast v kontextu poskytované sociální ochrany.

Takto vymezené cíle jsou dostatečně ambiciózní a odpovídají charakteru práce. Po jejím prostudování jsem dospěl k závěru, že autorce se záměr práce podařilo velmi dobře a se ctí naplnit. K tomuto hodnocení mě vedou následující skutečnosti:

- a) V teoretické části autorka prokázala velmi dobré znalosti v této náročné oblasti, upozorňovala na možnosti a směry dalšího vývoje, projevila i potřebnou osobní kritičnost a uplatnila zde vlastní přístupy a stanoviska. Znalost teorie není samoúčelem, ale je využita při analýze dané problematiky v dalších kapitolách, kdy autorka využívá rozsáhlého materiálu, získaného jak polořízeným rozhovorem s rodiči, zúčastněným pozorováním, obsahovou analýzou dokumentů, ale zejména dotazníkovým šetřením.
- b) Zejména čtvrtá a pátá kapitola rovněž svědčí o schopnosti autorky dobře se orientovat v problematice sociálně ekonomické reality a poznatky v potřebné míře syntetizovat do globálních závěrů.

Nové poznatky, které byly dosaženy v doktorské disertační práci

Oceňuji, že výzkumné záměry jsou naplňovány prostřednictvím sociologických metod kvalitativního a kvantitativního charakteru. V rámci kvantitativního šetření se autorka opírá o pět hypotéz, z nichž tři testuje statistickými metodami a ve dvou případech používá popisovou statistiku.

Přínos práce vidím zejména ve využití poznatků šetření, které provedla jak u sociálních pracovníků, tak u politických reprezentantů obcí. Toto šetření přineslo řadu nových poznatků, které umožnily verifikaci stanovených hypotéz. Rovněž velmi oceňuji pátou kapitolu, kde autorka v diskusích k jednotlivým cílům prokázala svoji vysokou odbornou erudici, která vyústila v řadu návrhů a doporučení (např. návrh „Akademie pro komunální politiky“).

Ačkoliv je téma práce značně rozsáhlé, domnívám se, že celá práce má vyvážený charakter, je zaměřena na charakteristiku stěžejních otázek, ovlivňujících podstatu problémů v rámci jednotlivých systémů. Autorka přitom nesklouzává do přílišných podrobností a dílčích detailních problémů, jejichž charakter nemá zásadní vliv na výsledná řešení.

Celkově proto hodnotím práci jako koncepčně a pojmově dobře ukotvenou, vystihující hlavní aspekty a problémové oblasti studované problematiky. Je vysoce informativní, je napsána kultivovaně a metodicky jí také nelze nic vytknout. Je nutno vyzdvihnout i skutečnost, že se autorce podařilo na cca 180 stranách skutečně nabídnout čtenáři ty nejdůležitější poznatky a náměty (oceňuji rovněž využití cca 130 pramenů, uvedených v seznamu literatury).

Připomínky k práci:

Předložená práce jako celek působí velmi solidním dojmem, je přehledná, srozumitelná, bez větších nedostatků. Téma bylo po věcné stránce v hlavních rysech vyčerpáno.

K práci nemám závažnější připomínky, na závěr konstatuji, že

- práce má úctyhodný záběr, po teoretické i metodologické stránce má velmi dobrou úroveň;
- je po obsahové stránce aktuální, závěry práce jsou využitelné jako inspirační prvek jak pro rozvoj vědecké práce na tomto úseku, tak lze nalézt i bezprostřední použitelnost závěrů ve společenské praxi.

Doporučuji zvážit používání cizích slov (např. disociace, disabilita, antiopresivní přístup, empowerment, kognitivní explanace, gatekeeper), jejichž obsah často není podrobněji objasněn.

Navrhuji, aby se doktorandka při obhajobě vyjádřila k následujícím otázkám:

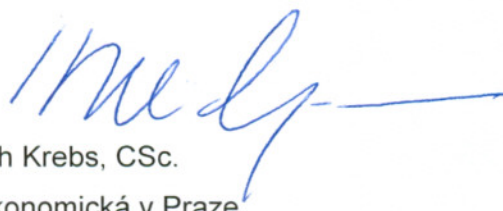
- 1) Jaká opatření, vedoucí k eliminaci rizika sociální exkluze rodin se zdravotním postižením, považuje doktorandka za nejdůležitější a proč?
- 2) V řadě míst (např. v Praze) zmenšují částky, určené na asistenty pedagogů. Dítě musí mít vyšší nebo velmi vysokou míru postižení, aby získalo nárok na asistenta. Tento krok je v rozporu s trendem začleňování zdravotně postižených dětí do standardních tříd, který je v celé EU podporován. Jakým způsobem lze proti tomuto snižování bojovat?

ZÁVĚR

Na základě celkového posouzení předložené práce jsem dospěl k názoru, že splňuje požadavky, kladené na doktorskou práci. K obhajobě ji doporučuji a navrhuji po úspěšné obhajobě udělit p. Mgr. Haně Francové vědeckou hodnost philosophiae doktor (Ph.D.) ve studijním oboru: Prevence, náprava a terapie zdravotní a sociální problematiky dětí, dospělých a seniorů.

Místo vypracování a datum: Praha, 2.6.2010

Podpis:

prof. Ing. Vojtěch Krebs, CSc.

Vysoká škola ekonomická v Praze

Oponentský posudok dizertačnej práce Mgr. Hany Francovej:
„ Možnosti eliminácie rizík predikujúcich sociálnu exklúziu rodín
s deťmi se zdravotným postihnutím „

Autorka predložila mimoriadne zaujímavú a svojou aktuálnosťou a obsahom i očakávanú prácu. Je napísaná na 166 stranách plus 11 strán textov použitej literatúry a početné prílohy. Práca je po formálnej i obsahovej úrovni na vysokej úrovni.

V teoretických kapitolách na 40. stranách analyzuje autorka súčasný stav, vymedzuje základné pojmy, popisuje medzinárodné systémové opatrenia a spektrum opatrení v Českej republike, upozorňuje na význam občianskej participácie a zameriava sa na možnosti sociálnych pracovníkov v riešení študovaného problému sociálnej exklúzie.

Vo výskumnej časti definuje hlavný cieľ výskumu a v ďalšom doplnený do 6. dielčích cieľov, stanovuje si hypotézy a popisuje metodiku, pričom využíva súčasne kvalitatívne a kvantitatívne sociologické metódy. Podrobne potom hodnotí dosiahnuté výsledky v tabuľkách a prehľadných grafoch a tieto v diskusii komplexne interpretuje, aby nakoniec došla k záverom pre prax.

Oponent hodnotí v dizertačnej práci preferenciu autorky na výskumnú časť, ktorá je trikrát rozsiahlejšia ako teoretické kapitoly a najmä poskytuje autorke priestor pre kvalitnú diskusiu a s mnohými kontroverznými pohľadmi rôznych autorov.

Povinnosťou oponenta je však oponovať s stavať otázky.

1. Z práce vyplývajú určité rozpory v postojoch a hodnoteniach posudkových lekárov a sociálnych pracovníkov. Jasne cítiť kritický názor na hodnotenia posudkovými lekármi a ich postoj ku kompetenciám sociálnych pracovníkov. Práca ponúka čiastkové riešenia ale nerieši problém kompetencii zásadne legislatívnymi úpravami. Aký návrh by mohla autorka navrhnúť do budúcnosti.
2. Aká je podľa autorky proporcionálna profesionálneho modelu sociálneho pracovníka podľa Banksovej v Českej republike cit. na str. 119 na profesionálny, technickobyrokratický . odhodlaný a radikálny. Aký trend očakávate v budúcnosti ak chceme ďalej eliminovať riziká sociálnej exklúzie rodín s deťmi so zdravotným postihnutím

3. Ako vysvetlíte genderové odlišnosti k danej téme u žien a mužov. Zatiaľ čo muži cit. str. 124 využívajú skôr silové prvky a sociálne kontakty, ženy zdôrazňujú svoju odbornosť v danej oblasti. Považujete tieto rozdiely za pozostatok myslenia z totalitnej minulosti alebo ide o prechodný fenomén pri budovaní pluralitnej demokracii. Tieto otázky sú skôr podnetom do diskusie a neznižujú vysokú hodnotu predkladanej dizertačnej práce.

Uponent jednoznačne konštatuje, že predkladaná dizertačná práca spĺňa požadované kritéria a dosiahnutými výsledkami a najmä mimoriadne vysokou úrovňou diskusie potvrdzuje vedomosti autorky pre dosiahnutie hodnosti PhD v danej oblasti.

Bratislava 30 / 04 /10

prof. MUDr. Ladislav Šoltés. Dr.Sc. Dr.h.c.

Oponentský posudok dizertačnej práce

Autor: Mgr. Hana Francová

Názov: Možnosti eliminácie rizík predikujúcich sociálnu exklúziu rodín s deťmi se zdravotným postihnutím

Problematika sociálnej exklúzie/inklúzie je často diskutovaná v súvislosti s viacerými cieľovými skupinami vrátane osôb so zdravotným postihnutím. Keďže sociálne vylúčenie zahŕňa široké spektrum problémov vzájomne súvisiacich a navzájom sa ovplyvňujúcich, rovnako aj jeho riešenie by malo mať komplexný charakter obsahujúci v sebe viaceré prístupy a opatrenia. Autorka sa vo svojej práci, vzhľadom na možnosti tohto typu prác, sústreďuje na vybrané aspekty sociálnej inklúzie, ktoré vychádzajú najmä z opatrení sociálnej politiky v podmienkach ČR. Vzhľadom na uvedené oceňujem výber témy a spôsob spracovania dizertačnej práce.

Pre spracovanie témy Hana Francová zhromaždila značné množstvo najmä domácej literatúry, pričom využila literárne zdroje aj zahraničnej proveniencie. Text je okrem literatúry doplnený množstvom príloh a bohatým poznámkovým aparátom.

Dizertačná práca je rozdelená na teoretickú a výskumnú časť. Teoretická časť je spracovaná ako jedna kapitola s 12 podkapitolami. Obsahuje relevantné témy a teoretické východiská pre výskumnú časť. Z hľadiska prehľadnosti sa javí vhodnejšie rozdeliť teoretickú časť na viac kapitol.

Autorka v úvode charakterizuje pojmy sociálnej inklúzie a sociálnej exklúzie, pričom akcentuje multidimenzionálnu povahu sociálnej exklúzie. V nasledujúcej časti sa zameriava na definíciu zdravotného postihnutia, a zároveň definuje dieťa so ZP v kontexte platnej legislatívy. Popisuje rozdielnosť používanej terminológie v jednotlivých zákonoch, ktorá je síce v mnohých prípadoch potrebná, ale často aj veľmi zmätočná.

Ochrane práv ľudí so zdravotným postihnutím je venovaná podkapitola 1.2. Autorka postupuje od „všeobecného ku konkrétnemu“: najskôr vymenúva viaceré dôležité nadnárodné dokumenty a následne sa zaoberá aktuálnymi mainstreamingovými opatreniami zameranými proti sociálnemu vylúčeniu. Tieto sú rozdelené a podrobne charakterizované v jednotlivých podkapitolách. Pre analýzu inkluzívnych opatrení si Hana Francová vybrala štyri oblasti významné najmä z hľadiska potrieb klientov so ZP: oblasť ekonomickej podpory, oblasť sociálnych služieb, oblasť výchovno-vzdelávacích aktivít, harmonizáciu rodinného a pracovného života.

Z práce je zrejmé kritické nastavenie autorky. Nevyhýba sa pri svojich hodnoteniach inkluzívnych opatrení kritickému hodnoteniu jednotlivých zložiek systému sociálnej pomoci. Zdôrazňuje ekonomický dopad starostlivosti pre samotných opatrovateľov, t.j. osoby starajúce sa o osoby so ZP. Problém ekonomizácie je zdôraznený aj v priamej spojitosti s financovaním sociálnych služieb, ktorý pre klienta môže znamenať znižovanie požadovanej kvality. V súvislosti s poskytovanými sociálnymi službami je venovaná pozornosť významu

posudzovania kvality sociálnych služieb. Práca upozorňuje aj na riziko existencie faktu, že dôležitosť a akceptácia štandardov kvality sociálnych služieb nemusí byť adekvátne zohľadňovaná pri financovaní služieb na lokálnej úrovni. Podkapitolu venovanú opatreniam v oblasti sociálnych služieb uzatvára téma plánovania sociálnych služieb. Nutnosť plánovania na základe reálnych potrieb klientov je zrejmá, zároveň sa upriamuje pozornosť na možnosti a situácie, ktoré plánovanie služieb môžu reálne ohroziť alebo blokovať.

Opatrenia v oblasti výchovno-vzdelávacích aktivít sú rozdelené do dvoch oblastí: oblasti vzdelávania a oblasti voľnočasových aktivít. Práca upozorňuje na problém nejednoznačnosti legislatívnej úpravy vo vzťahu k Individuálnemu vzdelávaciemu plánu pre žiaka so zdravotným postihnutím, ktorý je integrovaný v bežnej škole, avšak hlbšie sa tomuto problému pozornosť nevenuje. Rovnako kriticky sú hodnotené legislatívne nedostatky v úprave financovania inštitútu „asistenta pedagóga“ čo je ilustrované konkrétnymi príkladmi z praxe.

V porovnaní so vzdelávacím systémom sa zdá oblasť hodnotenia voľnočasových aktivít autorkou mierne pozitívnejšie. Popisuje úspešné programy v ČR a i keď to jasne neartikuluje, z práce vyplýva, že táto oblasť je rozvíjaná vďaka aktivite občianskych združení a iných MVO.

Harmonizácia pracovného a rodinného života je charakterizovaná v kontexte legislatívnych opatrení rodinnej politiky ČR, možností a ochote pracovného trhu ponúkať rodičom detí so ZP flexibilný pracovný čas a dostupnosti a možnosti služieb materských škôl.

V závere teoretickej časti sa autorka venuje problematike aktívneho občianstva, ktoré je nevyhnutným predpokladom pri plánovaní, tvorbe, realizovaní a hodnotení využitia zdrojov. V súvislosti s tým sa logicky popisuje stratégia „zmocňovania“ – empowermentu ako jednej z možných foriem podpory rodiny. Teoretickú časť dizertačnej práce uzatvára téma účasti sociálnych pracovníkov na inkluzívnom procese ľudí so ZP. V práci sú uvedené jednotlivé typy profesionálnej praxe sociálnych pracovníkov, pričom autorka upozorňuje na, pre klientov nevhodné, pracovné postupy, ktoré sociálni pracovníci používajú. V úplnom závere je akcentovaná potreba participácie sociálnych pracovníkov pri posudzovaní záujmov a potrieb klientov so ZP, ktorá je často podmienená ich úrovňou profesionálnej prípravy.

Vo výskumnej časti si autorka stanovila za cieľ identifikovať riziká podmieňujúce sociálnu exklúziu rodín s deťmi a prezentovať opatrenia vedúce k eliminácii týchto rizík. Realizovaný výskum považujem za adekvátny cieľu, vrátane výberu metodológie a spôsobu realizácie. Výskumný cieľ autorka splnila, výsledky jej výskumu vo významnej časti korešpondujú s teoretickými východiskami. Závery výskumu sú podnetné pre prax samotných sociálnych pracovníkov a tvorcov lokálnych politík. Pozoruhodné je tiež zistenie určitej miery skepticizmu a neochoty rodičov participovať na inkluzívnych programoch na komunálnej úrovni. Z tohto pohľadu je dizertačná práca podnetným materiálom na ďalšie rozpracovanie.

ZÁVER:

Predložená práca Mgr. Hany Francovej spĺňa stanovený cieľ definovaný na začiatku práce. Autorka prináša prehľad problematiky v rámci možností, ktoré tento druh prác poskytuje.
Predloženú dizertačnú odporúčam k obhajobe.

OTÁZKA:

Pri overovaní čiastkového výskumného cieľa č. 1 ste zistili „... nízku úroveň odbornosti sociálneho pracovníka“ čo sa prejavuje v negatívnej reflexii problémov klienta. Myslíte si, že môžu existovať aj iné príčiny tohto javu ako uvádzate vo svojich zisteniach?

Trnava , 11. 6. 2010.

Miriam Šramatá
oponentka